

Spreken-Prothesezorg na een laryngectomie

Bij een laryngectomie zijn het strottenhoofd en de daarin gelegen stembanden verwijderd. De stembanden kunnen dus niet meer in trilling gebracht worden. Hierdoor kan na de operatie niet langer hetzelfde geluid gemaakt worden als voor de operatie. De geluidstrillingen moeten op een andere wijze tot stand worden gebracht.

Stemprothese

Na de operatie zijn er verschillende methoden om een nieuw geluid voort te brengen, bij de meeste mensen is het mogelijk om een stemprothese te plaatsen tijdens de operatie.

Bij de plaatsing van de prothese wordt een verbinding gemaakt tussen de luchtpijp en de slokdarm. Deze verbinding is een soort kanaaltje en wordt fistel genoemd.

De stemprothese is 1 à 2 cm groot en gemaakt van kunststof materiaal. Deze fungeert als ventiel. Lucht kan wel via de luchtpijp naar de slokdarm en keelholte, maar voedsel niet van de slokdarm naar de luchtpijp.

Door de lucht die via het ventieltje naar de slokdarm gaat, wordt slijmvlies van de slokdarm in trilling gebracht. Door trilling ontstaat geluid en zo wordt dus ook een stemgeluid verkregen.

Een stemprothese zal regelmatig verwisseld moeten worden. Dit gebeurt poliklinisch, gemiddeld om de 3-4 maanden.

Bij sommige patiënten is het niet mogelijk om tijdens de operatieve verwijdering van het strottenhoofd al een stemprothese te plaatsen. Het kan dan zo zijn dat na uitgebreide wondgenezing en eventueel aanvullende behandelingen zoals bestraling, alsnog een stemprothese geplaatst kan worden.

In het filmpje [Praten met een stemprothese na een laryngectomie \(YouTube\)](#) wordt uitgelegd hoe een stemprothese werkt.

In het filmpje [Spreken zonder pleister of larybutton | Laryngectomie \(YouTube\)](#) wordt gedemonstreerd hoe je kan spreken door met een vinger het stoma af te drukken.

Schoonmaken stemprothese

De stemprothese kan niet goed functioneren als slijm en korstjes de doorgang van de luchtstroom via de stemprothese (het ventiel) blokkeren. Daarom moet de stemprothese dagelijks schoongemaakt worden. Dit kan met behulp van een speciaal borsteltje.

Het borsteltje wordt nat gemaakt onder de lauwwarme kraan en draaiend in de stem prothese gebracht tot het ringetje van het borsteltje de prothese raakt. Daarna wordt het borsteltje weer draaiend naar buiten gehaald.

Het is aan te raden de stemprothese minimaal twee maal per dag schoon te maken. Na gebruik kan de borstel schoongemaakt worden met water en een afwasmiddel. Aan het einde van de dag moet het borsteltje extra gereinigd worden door deze 10 minuten in ontsmettingsalcohol te zetten (70% ethanol/isopropyl alcohol). U kunt het borsteltje ook 60 minuten in 3% waterstofperoxide zetten.

Hierna kan het borsteltje aan de lucht gedroogd worden en kan het na reiniging opnieuw gebruikt worden. De meeste borsteltjes moeten na 1 maand worden vervangen. Lees hiervoor de gebruiksinstructie van de leverancier.

Zie ook het filmpje [Stemprothese schoonmake | Laryngectomie \(YouTube\)](#).

Lekkage langs of door de stemprothese

Na verloop van tijd kan de stemprothese gaan lekken. Lekkage ontstaat vaak doordat schimmels, gisten en bacteriën uit de mondholte de stemprothese aantasten. Deze schimmels en bacteriën zijn bij alle mensen in de mond en keelholte aanwezig. Ook kan de prothese gaan lekken door slijtage van de prothese zelf.

Als de stemprothese niet goed meer functioneert merkt u dit vooral tijdens het drinken. Bij het drinken lekt er door de prothese vocht in de luchtpijp. Hierdoor gaat u hoesten. In het opgehoeste slijm uit uw stoma kunt u dan drank (bijvoorbeeld koffie) herkennen.

Er kan ook lekkage optreden langs de stemprothese. De opening of het fisteltje waarin de prothese zich bevindt, is dan iets te ruim geworden.

Wat te doen bij lekkage langs of door de stemprothese?

1. Probeer eerst de stemprothese schoon te maken.
2. Probeer na het schoonmaken de stemprothese te draaien (rechtsom 'met de wijzer van de klok mee' of linksom).
3. Door vervolgens iets te drinken kunt u controleren of de lekkage verholpen is.

4. Als de lekkage niet op te heffen is, neem dan contact op met de polikliniek. Op de polikliniek kan de stemprothese worden vervangen. Bij ontslag uit het ziekenhuis heeft u hiervoor de contactgegevens ontvangen.
5. De stemprothese zal regelmatig gewisseld moeten worden, gemiddeld om de 3-4 maanden. Totdat de prothese vervangen wordt is het mogelijk de prothese (tijdelijk) tijdens eten of drinken af te sluiten met een speciaal voor dat doel ontwikkelde protheseplug.

Het gebruiken van een protheseplug

Totdat de stemprothese vervangen wordt is het mogelijk de prothese tijdelijk tijdens eten of drinken af te sluiten met een protheseplug ("stopje"). Deze protheseplug kan met behulp van de achterzijde van het borsteltje in de stemprothese worden geplaatst. Er kan dan geen lekkage meer optreden door de stemprothese. U kunt dan wel eten of drinken, maar niet spreken met de stemprothese. Na het eten of drinken kan de plug worden verwijderd, zodat spreken weer mogelijk is. Op de eerstvolgende werkdag kunt u vervolgens de polikliniek bellen om een afspraak te maken om de prothese te laten vervangen.

Als er sprake is van lekkage en u bent niet in het bezit van een protheseplug, dan kunt u - zo lang er geen oplossing voor het probleem is - geen dun vloeibare dranken (zoals koffie en thee) gebruiken.

Bent u op vakantie in het buitenland? Dan is het raadzaam een gespecialiseerd ziekenhuis in die omgeving te zoeken. De Patiëntenvereniging Hoofd-Hals www.pvhh.nl heeft hiervan een overzicht.

Communicatie-spreken en andere opties

Na de operatie is het verlies van de stem ongetwijfeld de grootste handicap. Zingen, hard roepen, fluisteren, neuriën en fluiten zijn nu niet meer mogelijk. Ook kunnen emoties zoals woede, angst of blijdschap niet meer in de stem doorklinken. Het uiten van gevoelens en gedachten is nu weliswaar moeilijker geworden, maar niet onmogelijk.

Na de operatie zijn er verschillende methoden om een nieuw geluid voort te brengen. De meeste mensen spreken na een laryngectomie met een stemprothese. Om te kunnen spreken met een stemprothese moet u op het moment van uitademen het stoma afsluiten. Dit kan op verschillende manieren.

- Rechtstreeks op het stoma: U kunt het stoma afsluiten met een (schone) duim of vinger (met kortgeknipte nagels).
- Afdrukken op een HME-filter (bijvoorbeeld op een pleister).
- Met een handsfree spreekklep. Deze klep heeft een mechanisme dat het tracheostoma automatisch afsluit als u begint te spreken. Het lukt niet iedereen om een automatische spreekklep te gebruiken. Raadpleeg uw arts of logopedist of dit hulpmiddel voor u geschikt is.
- Spreken zonder een stemprothese.

Wanneer er geen stemprothese geplaatst kan worden kunt u onder begeleiding van een logopedist onderzoeken wat voor u de best passende manier van communicatie is. Dit kan via injectiespraak waarbij lucht ingeslikt wordt en vervolgens opgeboerd. Een andere manier is spreken via elektrolarynx: een mechanische trillingsbron welke tijdens het spreken tegen de

mondbodem of hals wordt gehouden. Trillingen worden via het weefsel van de mondbodem doorgegeven aan de lucht in de mondholte, zodat er geluid ontstaat. Door normale spreekbewegingen te maken, wordt dit geluid omgezet in spraak.

Ook zijn er tegenwoordig meer mogelijkheden om bijvoorbeeld met behulp van een app makkelijker te communiceren. Er bestaan apps die bijvoorbeeld schrift in spraak omzetten of die spraak kunnen versterken.

Adviezen bij problemen met het spreken

Mogelijke oplossingen als er plotseling geen stemgeluid is:

- Reinig de stemprothese.
- Doe oefeningen voor de hals.
- Slik een keer droog of neem een slokje water.
- Controleer of de tong ontspannen laag in de mond ligt bij het proberen van een /aa/.
- Probeer ook 3 x /maa/ of 3 x /jaa/. Mogelijk ‘blaast’ de ademstroom de stemprothese schoon.
- Geef tijdens het spreken niet teveel ademdruk.
- Indien u een canule gebruikt, controleer dan of de canule de prothese niet afsluit. Als dit het geval is, gebruik dan een kleinere canule of gebruik een canule met gaatjes.
- Als deze mogelijke oplossingen u niet helpen neem dan contact op met uw arts en/of een gespecialiseerd verpleegkundige of logopedist.

Links

Deze folder is onderdeel van “Verder zonder Stembanden”.

“Verder zonder stembanden” bevat ook onderstaande onderdelen:

[Laryngectomie: verwijderen van het strottenhoofd](#)

[Ademen-Stomazorg na een laryngectomie](#)

[Eten en drinken na een laryngectomie](#)

[Ruiken na een laryngectomie](#)

[Bestraling \(en chemo\) na een laryngectomie](#)

[Soepel houden van hals en schouder na een halsklieroperatie/laryngectomie](#)

[Uw sociaal-emotionele leven na een laryngectomie](#)

[Video's over laryngectomie](#)